

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра цивільно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань - D Бізнес, адміністрування та право

спеціальність - D9 Міжнародне право

освітня програма - Міжнародне право

вид дисципліни - за вибором

факультет - юридичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету

28 серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Волощенко О.М., к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол № 19 від 26 червня 2025 року

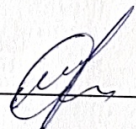
Завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін

Олена УСТИМЕНКО

Програму погоджено с гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Міжнародне право»

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Міжнародне право»

Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 28 серпня 2025 року, № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Право інтелектуальної власності Європейського Союзу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D9 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – оперування та опанування студентами загальними знаннями про поняття, цілі та принципи забезпечення права інтелектуальної власності на національному та наднаціональному рівнях; теоретичними положеннями, що дозволяють вирізняти форми і механізми практичного захисту права інтелектуальної власності; характеристики Європейського Союзу як сучасної інтеграційної моделі; базовими юридичними відомостями про право інтелектуальної власності; специфікою інституційних механізмів захисту права інтелектуальної власності у ЄС.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення та аналіз правових проблем, формування та обґрунтування правових позицій та застосування отриманих знань у практичних ситуаціях.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
30 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
30 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
90 год.	136 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 13. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ПК3. Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів.

ПК9. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ПК11. Здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного права, національного права України та зарубіжних держав; визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;

ПРН11. Вести формальну та неформальну ділову бесіду у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики

ПРН13. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з актуальних питань міжнародного права;

ПРН14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності;

ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної і міжнародної правових систем;

ПРН23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів на національному і міжнародному рівнях у різних правових ситуаціях.

1.8. Пререквізити: Теорія держави та права. Цивільне право.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності. Особливості права інтелектуальної власності. Еволюція правової охорони інтелектуальної власності у світі. Еволюція правової охорони інтелектуальної власності в Україні. Співвідношення авторського і патентного права.

Тема 2. Загальні засади права інтелектуальної власності в ЄС

Передумови виникнення права інтелектуальної власності в ЄС. Особливості розвитку права інтелектуальної власності в ЄС. Роль інституцій ЄС у розвитку права інтелектуальної власності в ЄС.

Тема 3. Право інтелектуальної власності у системі права ЄС

Становлення права інтелектуальної власності як галузі права ЄС. Інститути права інтелектуальної власності ЄС. Джерела права інтелектуальної власності ЄС.

Тема 4. Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності в ЄС

Регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в ЄС і країнах-членах. Судова практика суду ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Тема 5. Авторське право в ЄС

Поняття, суб'єкти авторського права та особливості його регулювання в ЄС. Джерела авторського права в ЄС. Захист авторського права. Передача авторського права. Винятки з авторських прав.

Тема 6. Суміжні права в ЄС

Поняття суміжних прав в ЄС. Джерела суміжних прав в ЄС. Захист суміжних прав у Німеччині.

Тема 7. Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі в ЄС

Поняття винаходу і корисної моделі. Поняття патенту, рівні його реєстрації.

Уніфікація права ЄС щодо охорони права інтелектуальної власності на винаходи. Єдиний європейський патент: процедура видачі, особливості правового режиму. Інституційна система патентного права ЄС.

Тема 8. Промислові зразки в країнах ЄС

Поняття та класифікація промислових зразків. Промисловий зразок в країнах ЄС. Патентування промислових зразків в ЄС. Структури ЄС, які регулюють правовідносини з приводу промислових зразків.

Тема 9. Торгові марки та комерційне найменування в країнах ЄС

Поняття, ознаки та функції торговельних марок у праві ЄС. Комерційне найменування: поняття, види та особливості правового захисту. Досвід ЄС у сфері охорони торговельних знаків. Інститут «passing off». Окремі питання гармонізації законодавства України і законодавства ЄС у контексті реформи торговельної марки ЄС.

Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)

Міжнародно-правова основа діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Структура Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Основні напрямки діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Вирішення міжнародних спорів у рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Тема 11. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (СОТ)

Створення і цілі Світової організації торгівлі. Структура Світової організації торгівлі. Принципи діяльності Світової організації торгівлі. Напрямки діяльності Світової організації торгівлі у галузі інтелектуальної власності. Вирішення міжнародних спорів у рамках Світової організації торгівлі. Співробітництво Світової організації торгівлі із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності.

Тема 12. Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності

Загальна характеристика адаптації українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності: поняття, механізм. Аналіз українського законодавства у сфері інтелектуальної власності у порівнянні з законодавством ЄС.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усього	у тому числі				
		лек.	пр.	лаб.	інд.	с.р.		л.	пр.	лаб.	і.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Загальні положення про право інтелектуальної власності	12	2	2			8	8	2	2			4
Тема 2. Загальні засади права інтелектуальної власності в ЄС	12	4	2			6	16	2	2			12
Тема 3. Право інтелектуальної власності у системі права ЄС.	14	2	4			8	16	2	2			12
Тема 4. Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності в ЄС	12	2	2			8	14	2				12

Тема 5. Авторське право в ЄС	14	4	2			8	12					12
Тема 6. Суміжні права в ЄС	12	2	2			8	12					12
Тема 7. Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі в ЄС	12	2	2			8	12					12
Тема 8. Промислові зразки в країнах ЄС	10	2	2			6	12					12
Тема 9. Торгові марки та комерційне найменування в країнах ЄС	12	2	2			8	12					12
Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIV)	12	2	2			8	12					12
Тема 11. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (COT)	10	2	4			6	12					12
Тема 12. Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності	18	4	4			8	12					12
Усього годин	150	30	30			90	150	8	6			136

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальні положення про право інтелектуальної власності.	2 (2)
2.	Загальні засади права інтелектуальної власності в ЄС.	2 (2)
3.	Право інтелектуальної власності у системі права ЄС.	4 (2)
4.	Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності в ЄС	2
5.	Авторське право в ЄС.	2
6.	Суміжні права в ЄС.	2
7.	Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі в ЄС.	2
8.	Промислові зразки в країнах ЄС.	2
9.	Торгові марки та комерційне найменування в країнах ЄС.	2
10.	Захист прав інтелектуальної власності в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIV).	2
11.	Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (COT).	4
12.	Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності.	4
Разом:		30 (6)

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Тема 1: Загальні положення про право інтелектуальної власності Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	8 (4)
2.	Тема 2 Загальні засади права інтелектуальної власності в ЄС.	6 (12)

	Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	
3.	Тема 3. Право інтелектуальної власності у системі права ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
4.	Тема 4. Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності в ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
5.	Тема 5. Авторське право в ЄС Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
6.	Тема 6. Суміжні права в ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
7.	Тема 7. Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі в ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
8.	Тема 8. Промислові зразки в країнах ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	6 (12)
9.	Тема 9. Торгові марки та комерційне найменування в країнах ЄС. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми	8 (12)
10.	Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; опрацювати теоретичні основи навчальної дисципліни; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	8 (12)
11.	Тема 11. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	6 (12)
12.	Тема 12. Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС у	8 (12)

	сфері інтелектуальної власності. Завдання: ознайомитися з лекційним матеріалом; ознайомитися з ключовими міжнародними документами та документами національного права за темою; скласти тезаурус (словник) спеціальних юридичних термінів до теми; підготувати відповіді на контрольні запитання	
Разом:		90 (136)

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені робочим навчальним планом.

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

Застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні – описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;
2. наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків (за наявності);
3. практичні – формування вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу. Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти. Застосовується вхідний контроль з метою з'ясування рівня знань студентів з дисциплін, які є базовими для вивчення даної. Проводиться на початку вивчення дисципліни шляхом усного опитування або експрес-контролю (тестування).

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському аудиторному занятті у формі усного опитування, виступів студентів, написання контрольних робіт. Поточний контроль проводиться у вигляді письмової контрольної роботи з метою оцінювання знань і умінь, набутих під час вивчення тем відповідного розділу. Письмова контрольна робота може передбачати розгорнуті відповіді на питання, відповіді на тести.

По закінченню вивчення курсу проводиться залік у формі письмової роботи. Письмова залікова робота може передбачати розгорнуті відповіді на питання, відповіді на тести.

Студента допускають до складання семестрового підсумкового контролю за умови набрання ним мінімум 10 балів. Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні підсумкового контролю з навчальної дисципліни, складає 40. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Перелік питань до заліку

1. Поняття права інтелектуальної власності.
2. Особливості права інтелектуальної власності.
3. Еволюція правової охорони інтелектуальної власності у світі.

4. Еволюція правової охорони інтелектуальної власності в Україні.
5. Співвідношення авторського і патентного права.
6. Загальні засади права інтелектуальної власності в ЄС
7. Передумови виникнення права інтелектуальної власності в ЄС.
8. Особливості розвитку права інтелектуальної власності в ЄС.
9. Роль інституцій ЄС у розвитку права інтелектуальної власності в ЄС.
10. Право інтелектуальної власності у системі права ЄС
11. Становлення права інтелектуальної власності як галузі права ЄС
12. Інститути права інтелектуальної власності ЄС.
13. Джерела права інтелектуальної власності ЄС.
14. Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності в ЄС.
15. Регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в ЄС і країнах-членах.
16. Судова практика суду ЄС у сфері інтелектуальної власності.
17. Авторське право в ЄС
18. Поняття, суб'єкти авторського права та особливості його регулювання в ЄС.
19. Джерела авторського права в ЄС.
20. Захист авторського права. Передача авторського права.
21. Винятки з авторських прав.
22. Суміжні права в ЄС
23. Поняття суміжних прав в ЄС
24. Джерела суміжних прав в ЄС
25. Захист суміжних прав у Німеччині.
26. Право інтелектуальної власності на винаходи та корисні моделі в ЄС
27. Поняття винаходу і корисної моделі.
28. Поняття патенту, рівні його реєстрації.
29. Уніфікація права ЄС щодо охорони права інтелектуальної власності на винаходи.
30. Єдиний європейський патент: процедура видачі, особливості правового режиму.
31. Інституційна система патентного права ЄС.
32. Промислові зразки в країнах ЄС
33. Поняття та класифікація промислових зразків.
34. Промисловий зразок в країнах ЄС.
35. Патентування промислових зразків в ЄС.
36. Структури ЄС, які регулюють правовідносини з приводу промислових зразків.
37. Торгові марки та комерційне найменування в країнах ЄС
38. Поняття, ознаки та функції торговельних марок у праві ЄС.
39. Комерційне найменування: поняття, види та особливості правового захисту.
40. Досвід ЄС у сфері охорони торговельних знаків. Інститут «passing off».
41. Окремі питання гармонізації законодавства України і законодавства ЄС у контексті реформи торговельної марки ЄС.
42. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ)
43. Міжнародно-правова основа діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності.
44. Структура Всесвітньої організації інтелектуальної власності.
45. Основні напрямки діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності.
46. Вирішення міжнародних спорів у рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності.
47. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі (СОТ)
48. Створення і цілі Світової організації торгівлі.
49. Структура Світової організації торгівлі.
50. Принципи діяльності Світової організації торгівлі.

51. Напрямки діяльності Світової організації торгівлі у галузі інтелектуальної власності.

52. Вирішення міжнародних спорів у рамках Світової організації торгівлі.

53. Співробітництво Світової організації торгівлі із Всесвітньою організацією інтелектуальної власності.

54. Адаптація українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності

55. Загальна характеристика адаптації українського законодавства до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності: поняття, механізм.

56. Аналіз українського законодавства у сфері інтелектуальної власності у порівнянні з законодавством ЄС.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Контрольна робота – 20 балів.

Поточний контроль												Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Залік	Сума
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12				
$\sum 40$												20	60	40	100

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів.**

Критерії оцінювання усної відповіді

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;

- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та залікових робіт

Контрольні та залікові роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	зараховано
70-89	зараховано
50-69	зараховано
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: навчальний посібник / В.К. Матвійчук, С.А. Пилипенко, Т.П. Устименко та ін. / за ред. І.С. Тімуш, Ю.В. Нікітіна, В.П. Мироненко. Київ : Національна академія управління, 2014. 278 с.
2. Бабець І.Г. Інтелектуальна власність: навчальний посібник / І.Г. Бабець, І.П. Мойсєнко; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 158 с.

3. Бошицький Ю.Л. Шляхи модернізації та оптимізації правового регулювання інтелектуальної власності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 164-170.
4. Верба І.І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / І.І. Верба, В.О. Коваль; за ред. С.В. Чікін. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: НТУУ «КПІ», 2013. 237 с.
5. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу / Вид. друге, доп. Київ : «К.І.С.», 2006. 300 с.
6. Дроб'язко В. Правове регулювання авторського права і суміжних прав у Європейському Союзі. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 1. С. 3-13.
7. Еннан Р.Є. Правова охорона інтелектуальної власності в Європейському Союзі: передумови формування, сучасний стан, тенденції розвитку. *Часопис цивілістики*. 2012. Випуск 13. С. 110-119.
8. Європейське право: право Європейського Союзу: підручник у 3 кн. / за заг. ред. В. Муравйова. Кн. Третя: Право зовнішніх зносин Європейського Союзу / В.І. Муравйов, М.М. Микієвич, І.Г. Білас та ін. Київ, 2015. 408 с.
9. Жилінкова О.В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та закордоном: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 280 с.
10. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практичний посібник / Д.Лонг, П. Рей, В.О. Жаров та ін. Київ: К.І.С., 2007. 448 с.
11. Інтелектуальна власність : навчальний посібник для студентів ВНЗ III-IV рівня акредитації / В.П. Мартинюк, О.І. Вівчар, І.М. Вовна та ін. ; Терноп. нац. екон. університет. Тернопіль, 2015. 359 с.
12. Інтелектуальне право України /за ред. Яворської О.С. Тернопіль: Підручники і посібники, 2016. 608 с.
13. Капіца Ю. Розвиток права інтелектуальної власності в Європейському Союзі. *Міжнародні відносини*. 2006. № 33-34. С. 45-48.
14. Капіца Ю.М. Авторське право і суміжні права в Європі / Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, О.В. Жувака ; НАН України, Центр інтелект. Власності та передачі технологій. Київ : Логос, 2012. 690 с.
15. Капіца Ю.М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку: монографія. Київ: Вид-во Академперіодика, 2017. 664 с.
16. Капіца Ю.М. Охорона прав на промислові зразки в Європейському Союзі. *Університетські наукові записки Хмельницького університету управління та права: Часопис Хмельницький університет управління та права*. 2005. Вип. 4. С. 73-78.
17. Киричук А. Прецедентне регулювання питань інтелектуальної власності у ЄС. *Приватне право*. 2017. № 5. С. 56-66.
18. Кодинець А.О. Реформування системи охорони інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційних процесів в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2014. № 4 (2). Серія: Юридичні науки. С. 65-72.
19. Колісник А.С. Розвиток інформаційних технологій і система авторського права Європейського Союзу. *Актуальні проблеми держави і права*. 2005. Вип. 24. С. 123-130.
20. Комзюк Л.Т. Основні тенденції гармонізації авторського права ЄС. *Інформація і право*. 2012. № 1. С. 33-39.
21. Костюченко Я.М. Правове регулювання співробітництва України та Європейського Союзу : монографія. Київ, 2011. 205 с.
22. Макода В.Є. Національна система інтелектуальної власності та її роль в реалізації та забезпеченні належного захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Часопис цивілістики*. 2014. Вип. 17. С. 80-84.
23. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3. С. 58-74.

24. Паладій М.В. Сфера інтелектуальної власності в Україні: проблемні питання державного управління в умовах інтеграції в міжнародні співтовариства : монографія. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2011. 239 с.
25. Право Європейського Союзу : підручник. В.Ф. Опришко, А.В. Омельченко, А.С. Фастовець. К. : КНЕУ, 2002. 460 с.
26. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / Ю.М. Капіца, С.К. Ступак, В.П. Воробйов; Держ. департамент з питань адаптації законодавства, Центр інтелект. власності та передачі технологій НАН України. Київ : Слово, 2006. 1104 с.
27. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади. В.С. Дроб'язко, А.В. Міндрул, О.О. Тверезенко; НАПН України, Н.-д. ін-т інтелект. власності. Київ : Лазурит-Поліграф, 2010. 464 с.
28. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за ред. О.П. Орлюк. Київ: Лазурит-Поліграф, 2010. 464 с.
29. Світличний О.П. Право інтелектуальної власності: підручник. Вид. 2, змін. і доп. Київ: НУБіП України, 2016. 355 с.
30. Семків В.О., Шандра Р.С. Інтелектуальна власність : підручник. В.О. Семків, Р.С. Шандра. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 с.
31. Сорока Н. Акти вторинного права Європейського Союзу з авторського права та суміжних прав : становлення, тенденції, перспективи. *Теоретико-методологічні основи міжнародних відносин і зовнішньої політики*. № 14. 2014. С. 29-35.
32. Сорока Н. Джерела авторського права та суміжних прав у Європейському Союзі. *Вісник Львівського університету*. 2014. Вип. 35. Серія: Міжнародні відносини. С. 107-117.
33. Теоретико-прикладні проблеми кодифікації законодавства України у сфері інтелектуальної власності: монографія / За заг. ред. О.П. Орлюк; кол. авторів. Київ : НДІ ІВ НАПрНУ, ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2010. 380 с.
34. Харитонов О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 346 с.
35. Ястремська О.О. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2013. 124 с.

Допоміжна література

1. Афанасьєва К.О. Авторське право: практичний посібник. Київ: Атака, 2006. 224 с.
2. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник. Київ : Знання, 2006. 431 с.
3. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. Київ: Інститут інтелектуальної власності і права, 2008. 288 с.
4. Бошицький Ю.Л. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник. Київ, 2007. 488 с.
5. Бояр А.О. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник. Луцьк, 2010. 268 с.
6. Бубенко П.Т. Інтелектуальна власність : навчальний посібник для студентів ВНЗ / П.Т. Бубенко, В.В. Величко, С.М. Глухарєв; Харків. нац. акад. міськ. господарства. Харків, 2011. 215 с.
7. Гапотій В.Д. Захист права інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник / В.Д. Гапотій, А.М. Солоненко. Мелітополь, 2011. 360 с.
8. Дахно І.І. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник / 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 278 с.
9. Драпак Г. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / Г. Драпак, М. Скиба. 2-ге вид., випр. Київ: Кондор, 2007. 156 с.

10. Дроб'язко В.С. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник / В.С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 512 с.
11. Енциклопедія інтелектуальної власності / за ред. проф. П.П. Крайнева. Київ : Старт-98, 2012. 660 с.
12. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності в Україні: навчальний посібник. Київ: Інститут інтелектуальної власності, 2006. 88 с.
13. Жаров В.О. Право інтелектуальної власності в системі права України: навчальний посібник. Київ: Інститут інтелектуальної власності і права, 2006. 108 с.
14. Інтелектуальна власність: навчальний посібник: у 2 ч. / І.П. Каплун, Е.В. Колісниченко, В.О. Панченко, А.А. Папченко. Суми: Вид-во СумДУ, 2010. 407 с.
15. Інтелектуальна власність: навчальний посібник для студентів вищ. навч. закл. / Г.М. Остапович, О.М. Стороженко, Г.В. Уманців, О.В. Фоміна ; Київ. нац. торг.-екон. університет. Київ, 2012. 455 с.
16. Коссак В.М., Якубівський І.Є. Право інтелектуальної власності: підручник / В.М. Коссак, І.Є. Якубівський. Київ : Істина, 2007. 208 с.
17. Кравець В.Р. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях): навчальний посібник для студентів ВНЗ / В.Р. Кравець, В.Г. Олюха. Київ : Центр учб. літ., 2012. 264 с.
18. Кулініч О.О. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник / О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе; МОНМС України, Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2011. 491 с.
19. Курило В.І. Основи права інтелектуальної власності: навчальний посібник / В.І. Курило, О.П. Світличний, І.В. Гиренко; КМ України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Донецьк : Донбас, 2012. 262 с.
20. Лазебний В.С., Розорінов Г.М., Толюпа С.В. Основи інтелектуальної власності та її захисту. Київ: Видавництво «Ліра-К», 2011. 160 с.
21. Матвійчук В.К. Інтелектуальна власність як джерело інноваційного розвитку національного господарства / В.К. Матвійчук, Ю.О. Чугаєнко, О.І. Савенков; Нац. акад. управління. Київ, 2013. 463 с.
22. Поліщук В.С. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / В.С. Поліщук, С.В. Пірожа; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2011. 147 с.
23. Потехіна В.О. Інтелектуальна власність : навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
24. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: підручник / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. с. 344.
25. Право інтелектуальної власності: навчальний посібник / В.Р. Кравець, В.Г. Олюха, О.М. Стець та ін. / за заг. ред. Кравця В.Р., Олюхи В.Г. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 270 с.
26. Сисоєв Ю.О. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / Ю.О. Сисоєв, Ю.В. Широкий ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харків. авіац. Інститут». Харків, 2013. 75 с.
27. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. Житомир: Рута, 2013. 270 с.
28. Черевко Г.В. Інтелектуальна власність: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 412 с.
29. Юскаєв В.Б. Інтелектуальна власність: навчальний посібник у двох частинах. Суми: Видавництво СумДУ, 2010. Ч. 2. 148 с.
30. Вишняков О.К. Вплив прецедентної практики Європейського суду з прав людини на судову практику України: нові можливості. *Наукові праці Національного*

університету «Одеська юридична академія». 2011. Т. 10. С. 164-170.

**11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше
методичне забезпечення**

1. Офіційний сайт Верховної Ради України:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/c/stru3/spi>.
2. Офіційний сайт Європейського Союзу: <http://europa.eu/>